

Robert Louis Stevenson

Markheim

Markheim

ROBERT LOUIS
STEVENSON

PDFknihy.SK

Markheim by Robert Louis Stevenson is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License, except where otherwise noted.

Markheim

„Ano, ano,“ pravil obchodník, „naše spády jsou různé. Někteří zákazníci jsou nevědomí a tu těžím ze svých lepších znalostí. Někteří jsou nepočetní,“ a tu obchodník pozvedl svíčku tak, že její světlo padlo ostře na nápadníka, „a v tom případě,“ pokračoval, „těžím ze své ctnosti.“

Markheim právě před chvilkou vstoupil do krámu z ostrého denního světla, jež zářilo na ulicích a jeho oči si dosud nezvykly na pološero v krámě. Při těchto špičatých slovech a před blízkým plamenem svíčky bolestně zamrkal a otočil pohled stranou.

Obchodník se tiše zasmál.

„Přicházíte mne navštívit na Štědrý večer,“ pokračoval, „když víte, že jsem sám v domě, že mám zavřené okenice a skoro

o obchod nestojím. Budiž, ale za to musíte zaplatit. Zaplatíte mi ztrátu mého času, neboť teď bych vlastně měl dělat výroční bilanci a účtovat. Kromě toho mi zaplatíte také za své chování, které dnes na vás jasně pozoruji. Jsem přímo výtažek vší diskrétnosti a nekladu lidem nepříjemných otázek, ale když se mi zákazník nemůže podívat do očí, musí za to zaplatit.“

Obchodník se ještě jednou zasmál a pak vrátiv se ke svému obvyklému hlasu, dodal se stínem ironie: „Zajisté, že můžete jako obvykle uvést velmi jasný důvod, jak jste přišel k tomu předmětu? Stále ještě kabinet vašeho strýce, není-liž pravda? Pozoruhodný sběratel, pane!“

A malý obchodník s bledou tváří a kulatými rameny stál při těch slovech na špičkách, dívaje se na svého návštěvníka přes zlaté brýle a kývaje nedůvěřivě hlavou. Markheim opětoval tento pohled s útrpností a stínem hrůzy.

„Tentokráte,“ pravil, „se mýlíte. Nepřišel jsem, abych prodával, ale abych od vás koupil. Nemám nic zvláštního k dispozici a

kabinet mého strýce je již vyprázdněn až na dno. A i kdyby byl stále nedotčen, dařilo se mi v poslední době dobře na burse a tu bych k němu raději přidával, než z něho ubíral. Dnešní moje pochůzka je ostatně velmi prostá. Hledám vánoční dárek, pro jednu dámu,“ pokračoval, mluvě hbitěji, jakmile se dostával do připravené řeči, „a ovšem jsem vám povinován omluvami, že vás pro takovou maličkost vyrušuji. Ale včera jsem se o to nestaral a dnes musím při večeři odevzdati svůj dáreček. A jak sám víte, když je příležitost k bohatému sňatku, musí být člověk opatrný.“

Následovala pak pauza, za níž obchodník o věci přemýšlel se zřejmou nedůvěrou. Tikání četných hodin v tomto krámě, kde bylo nahromaděno tolik starých věcí a hluk drožek, projíždějících nedalekou křižovatkou, vyplňoval tento interval ticha.

„Dobrá, pane,“ řekl starožitník, „budiž. Konec konců jste přece jenom starý zákazník a když, jak pravíte, máte příležitost k dobrému sňatku, nechci ani zdaleka bytí překážkou. Tu je jedna pěkná věc pro

dámu,“ pokračoval, „toto příruční zrcadlo — zaručeně patnácté století — a pochází také z dobré sbírky. Jméno vám neřeknu, protože to je v zájmu mého zákazníka, který byl právě tak jako vy, milý pane, synovcem a jediným dědicem významného sběratele.“

Zatím co obchodník svým studeným a kousavým hlasem to vše vykládal, sehnul se, aby podal žádaný předmět. Ale jak tak činil, proběhlo Markheimem náraz nervové zachvění, při němž ruka i noha vyrazily vpřed a na jeho obličeji zápasily okamžik vířivě mnohé vášně. To vše přešlo právě tak rychle, jak to přišlo a nezanechalo po sobě jiné stopy, leda lehké chvění ruky, jež nyní přijmula zrcadlo.

„Zrcadlo,“ pravil chraptivě a pak se odmlčel, aby jasnějším hlasem pokračoval: „Zrcadlo? K vánocům? To jistě ne?“

„A proč ne?“ vykřikl obchodník. „Proč ne zrcadlo?“

Markheim se na něj díval s nepopsatelným výrazem.

„Ptáte se mne, proč ne?“ pravil. „Nu tak, podívejte se tam sám, jen se do něho

podívejte, sám na sebe! Vidíte to rád? Ne! Já také ne — a nikdo.“

Mužík odskočil, když ho Markheim tak náhle konfrontoval se zrcadlem, ale pak, když viděl, že to není nic horšího, dal se do smíchu.

„Vaše budoucí paní, pane, je patrně jen spoře obdařena půvaby,“ pravil.

„Žádám vás,“ pokračoval Markheim, „o dárek k vánocům a vy mi dáváte tohle to — toho ničemného připominatele let, hříchů a pošetilostí — tohle ruční svědomí! Opravdu jste to tak mínil? Což na nic nemyslíte? Povězte mi. Bude to pro vás lépe, když to učiníte. Nu, povězte mi něco sám o sobě. Odvážil bych se hádat, že potají konáte milosrdné skutky?“

Obchodník podíval se ostře na svého společníka. Bylo to podivné, ale nezdálo se, že by Markheim žertoval. V jeho obličeji bylo něco, jakoby jiskra naděje, ale nikoliv veselosti.

„K čemu tím chcete dospět?“ zeptal se starožitník.

„Tak nejste dobročinný?“ odvětil druhý po-

chmurně. „Nemilosrdný, nedobročinný, bezbožný, bez skrupulí, nemilující a nemilován. Jen ruku k hrabání peněz a pokladnu k jejich ucpávání. To je vše? Pro bůh, člověče, je to vše?“

„Já vám řeknu, co to je,“ začal obchodník poněkud ostře, ale potom se dal opět do lehkého smíchu. „Jak vidím, ženíte se z lásky a pil jste na zdraví své dámy.“

„Ah!“ vykřikl Markheim s podivnou zvědavostí. „Ah, byl jste někdy zamilován? Povězte mi něco o tom.“

„Já,“ vykřikl obchodník. „Já zamilován? Na to jsem nikdy nemel času, jako ani dnes nemám času na tyto hlouposti. Vezmete si zrcadlo?“

„Nač ten spěch?“ odvětil Markheim. „Je lo velmi příjemné tu stát a povídat a život je tak krátký a nejistý, že nechci opouštět spěšně žádnou radost, ha ani tak malou radost ne, jako je tato. Měli bychom raději lpět a držet se toho mála, co můžem dostat, jako se drží člověk mořského útesu. Každá vteřina je vlastně útesem, když na to tak myslíte —

útesem míli vysokým — dost vysokým, abychom byli smazáni ze seznamu lidstva, když spadneme. A proto je to tak příjemné si tu popovídat. Povězme si něco jeden o druhém. Proč nosíme tuto masku? Budme důvěrní. Kdoví, snad bychom se mohli zpřátelit.“

„Já vám řeknu jenom jedno,“ odvětil obchodník. „Buď si něco kupte, anebo odejděte z mého krámu!“

„Pravda, pravda,“ děl Markheim. „Dost hloupostí, teď k obchodu. Ukažte mi něco jiného.“

Obchodník se ještě jednou sehnul, aby tento krátě umístil zrcadlo na polici a jeho světlý vlas mu spadl přes oči, jak to dělal. Markheim se pohnul, aby se mu poněkud přiblížil s rukou v kapse svého pláště. Vzchopil se a zhluboka vydechl a v tu chvíli se zračily na jeho obličejí mnohé vášně — strach, hrůza, odhodlání, omámení a fysický odpor a odchlípnutým rtem vyhlédaly mu zuby.

„Toto by se vám možná hodilo,“ poznamenal

obchodník, a pak, když se chtěl vztýčiti, Markheim skočil zezadu na svou obět. Dlouhá, špejlovitá dýka se zableskla a padla. Obchodník chvíli zápasil jako slepice, bije spánkem o příkradu a pak se zhroutil na podlahu na hromádku.

Čas měl v tomto krámě mnoho hlasů, některé vznešené a pomalé, jak se slušelo jejich velkému věku, jiné hovorné a spěchající. Ty všechny počítaly sekundy ve zmateném choru tikání. A pak zvuk kroků mladého chlapce, který utíkal po dláždění, rozbil tyto drobné hlasy a vyburcoval Markheima, aby si uvědomil své okolí. Podíval se kolem sebe bázlivě. Svíčka stála na pultu a její plamen slavnostně plápolal v průvanu. A tímto nepatrným pohybem byla místnost naplněna nehlučným chvěním a měnila se jako moře. Dlouhé stíny kývaly, tlusté skvrny tmy se nadýmaly a zmenšovaly jako při dýchání a obličejové portrétů a čínských bůžků se měnily a pohybovaly jako odrazy ve vodě. Vnitřní dveře byly otevřeny a dívaly se na tyto spojené stíny dlouhým

pruhem denního světla zahroceným do tvaru ukazováčku.

Z těchto postrašených obrazů vrátily se Markheimovy oči k tělu jeho oběti, jež tu leželo shrbeno a svinuto, neuvěřitelně malé a podivně hanebnější, než v životě. V těch chudých bídnych šatech, v té nepěkné poloze vypadal obchodník jako pytel naplněný drtinami. Markheim se bál tohoto pohledu a hle! Nic to nebylo. A přece, jak se na to díval, tato hromádka starých šatů a kalužina krve začínaly mít výmluvné hlasy. Tu musí ležet a nic už nedokáže řídit ten zázrak pohybu lidského těla, tu musí ležet tak dlouho, až bude nalezen. Nalezen! Ano, a co pak? Pak jeho mrtvé maso vykřikne tak hlasitě, že tento hlas zazní celou Anglií a naplní svět ozvěnou pronásledování. Ano, mrtev nebo živ, byl to stále nepřítel. „Včas jsem mu rozrazil lebku,“ pomyslí si. A tu první slovo této věty mu uvázlo v mysli. Čas, nyní když tento čin již dokonán — čas, který pro oběť skončil, stal se důležitým pro jejího vraha.

Tato myšlenka ještě tkvěla v jeho hlavě, když tu nejprve jedny a potom druhé hodiny s růzností svých hlasů a rychlostí — jedny hluboce jako zvony s věže katedrály, jiné, vysokými, chvějícími se hlásky, jako preludie k valčíku — počaly odbíjeti tři hodiny odpoledne.

To náhlé zaznění tolika hlasů v této němé místnosti ho zarazilo. Počal se proto pohybovati, chodě sem tam se svíčkou, doprovázen hýbajícími se stíny a vyděšen až do duše náhodnými odrazy své tváře v zrcadlech. V mnohých drahých zrcadlech, z nich některé byly domácí, jiné benátské nebo amsterdámské práce, spatřil náhle svou vlastní tvář jako celou armádu špehů. Jeho vlastní oči ho potkávaly a usvědčovaly ho a zvuk jeho vlastních kroků, ačkoli byly tak tiché, porušoval vládnoucí tam ticho. A při tom stále, zatím co si plnil kapsy, obviňoval ho jeho duch s nervosní vytrvalostí z tisíce chyb, jichž se při provádění svého činu dopustil. Měl si vybrat klidnější hodinu, měl si připravit alibi, neměl užít nože, měl být opatrnější a jenom svázat obchodníka a

ne ho zabíjet, měl být odvážnější a zabít také služku a vůbec to měl všechno udělat jinak. To byly palčivé výčitky a ustavičné, unavující pracování ducha na změně toho, co bylo nezměnitelné, na plánování něčeho, co bylo bezpředmětné, na vybudování nenávratně zašlé minulosti. A zatím vedle této činnosti brutální hrůza naplňovala vzdálenější komory jeho mozku hlukem, jako hryzající myši opuštěnou půdu. Ruka strážníková dopadne mu těžce na rameno a jeho nervy sebou škubnou jako ryba, chycená na udici, anebo náhle uviděl tryskem pádící obrazy žaláře, galejí a černé rakve.

Hrůza před lidmi na ulici obsadila jeho mozek jako oblehací armáda. Jistěže, myslil si, musil nějaký hluk ze zápasu dolehnouti k jejím uším a vzbuditi jejich zvědavost. A nyní sedí v okolních domech, jak si představoval, s pozorným uchem, bez pohybu naslouchající. Viděl osamělé lidi, kteří tráví štědrý večer vzpomínkami na minulost a nyní jsou z nich vyděšeni. Veselé rodinné kroužky, sedící zmlkle kolem stolu a matka iná stále ještě vztyčený prst. Viděl lidi všech

věků, stupňů a nálad, ale všichni ve svých srdcích se modlili o provaz, který ho měl oběsit a v duchu mu ho spřádali. Chvílemi se mu zdálo, že se nemůže ani dost tiše pohybovat. Cinkání číšek z pravého českého skla znělo jasně jako zvonečky. Byl tak pobouřen hlukem tikání hodin, že je chtěl všechny zastavit. Pak si však náhle uvědomil zvratem svých hrůz, že pouhé ticho by mohlo být nebezpečné, neboť by mohlo upozornit kolemjdoucího chodce. Vykročil proto srdnatěji a pobíhal mezi haraburdím v krámě, snaže se s uměle vypracovanou odvahou napodobit! pohyby zaměstnaného muže, který si volně počíná ve svém vlastním domě.

Byl však nyní tak ovládnán těmi různými obavami, že zatím co jedna část jeho ducha byla stále svěží a přemýšlející, druhá se přímo chvěla na okraji šílenství. Zejména jedna halucinace ho zvláště dlouho mučila. Bílý obličej sousedův, přitisknutý těsně k oknu, náhodný chodec, který v pocitu hrůzy se zastavil na chodníku — ti oba mohli mít

nejvýše podezření, ale nemohli nic ýděť. Skrze tlusté zdi a okna, pokrytá okenicemi, mohl proniknouti nejvýše jen zvuk. Ale zde v domě, byl tu sám? Věděl dobře, že je sám, neboť pozoroval služku, jak šla na schůzku s milým, oblečena ve svůj nejlepší šat a na každé její stužce a na jejím úsměvu bylo zřetelně napsáno, že odešla na celý den. Ano, ovšem, byl sám, ale přece v tom tichém domě slyšel nad sebou něco jakoby tichoucké krůčky a byl si jaksi vědom, nevysvětlitelně vědom, něčí přítomnosti. Ano, zajisté, do všech místností a do všech koutů v domě sledovala jeho fantasie tento zjev, který neměl obličeje, ale nicméně měl oči, kterými ho viděl. A tu se mu jevil jako jeho vlastní stín, jindy měl na chvíli výraz mrtvého obchodníka, naplněného mstivostí a záští.

Chvílemi podíval se po očku na otevřené dveře, jež jeho zrak lákaly. Potřeboval k tomu vždy velkou odvalu. Dů m byl vysoký a jelikož den byl mlhavý a špinavý, padalo schodištěm dolů jen slaboucké světlo, které

zmíralo v pološeru na prahu krámu. A zdálo se mu, že v tomto proužku pochybného polojasu se chvěje nějaký stín.

Náhle začal na uliční dveře tlouci veselý pán, doprovázeje své bušení četnými posměšnými výkřiky a voláním, v němž obchodníka stále jmenoval jménem. Markheim, ztuhlý hrůzou, podíval se na mrtvého muže, avšak nikoliv, ten ležel klidně. Uprchl daleko za doslech lidských výkřiků a tohoto tlučení. Klesl hluboko do moře ticha a jeho jméno, které by jím bylo jindy pohnulo i při řvoucí bouři, stalo se prázdným zvukem. A tu veselý pán vzdal se svého klepání a odešel.

To však byl také významný pokyn pospíšet si se vším, co se mělo ještě udělat, odejít z tohoto žalujícího sousedství a ponořit se do nekonečných davů londýnských a dosáhnout to místo bezpečí a zdánlivé bezpečnosti — vlastní lože. Jeden návštěvník přišel a každý okamžik mohl přijít jiný a být tvrdošijnější. Spáchat čin a neurvat jeho ovoce by byla příliš hloupá chyba. Hlavní starostí

Markheimovou byly nyní peníze a k těm vedl hlavní prostředek, totiž klíče.

Podíval se přes rameno na otevřené dveře, kde se stále chvěl a třepotal onen stín.

A pak bez zvláštního odporu, ale přece jenom s třesoucím se žaludkem přiblížil se těsně k tělu své oběti. Lidský ráz z ní již zcela zmizel. Udy ležely rozhozeny, trup přeložen na podlaze jakoby oděv zpola naplněný otrubami. A přece ta věc ho odpuzovala. Ačkoliv vypadala na pohled tak bezvýznamně a špinavě, obával se přece jen doteku. Vzal proto tělo za ramena a otočil je na záda. Bylo podivně lehké a podajné a údy, jako by byly zlomené, klesaly do divných poloh. Obličej byl zbaven všeho výrazu a byl bledý jako vosk, ohavně potřísněn na jednom spánku krví. To byla pro Markheima jediná nepřijemná okolnost.

Vzpomněl si náhle na výroční den trhu v rybářské vesnici: šedivý den, vítr foukal, ulice plná lidí, hluk nádobí, hudby a nosový hlas pouličního zpěváka. A v tom pobíhá sem a tam chlapec, ponořený až po hlavu v davu a zmítaný zájmem a strachem, až přichází

na hlavní místo, kde jsou vyvěšeny ošklivě kreslené, kolorované obrazy: Brownrigg se svým katovským pacholkem, Manningové se svým zavražděným hostem, Weare v popravčí smyčce Thurtelově a řada jiných pověstných zločinců. Viděl věc tak jasně před sebou, jako obraz a zase se cítil tím malým chlapcem. A zas se dívá s tímže pocitem fysického odporu na ty ohavné obrazy. A stále ještě byl ohlušován zvukem bubnů. Připomněl si několik taktů z noty, kterou tehdy zaslechl a tu po prvé zachvátila ho ošklivost, cítil jakoby dech mořské nemoci a náhlé slabosti všech údů, kterou musil ihned potírati a jí odporovati.

Považoval za moudřejší postavit se těmto úvahám tváří v tvář, než před nimi prchnout. Podíval se proto odvázněji mrtvému do tváře, snaže si uvědomit rozsah a velikost svého zločinu. Ještě před chvílí pohyboval se tento obličej, zmítán různými pocity, tato bledá ústa mluvila, toto tělo bylo celé v ohni, řízeno jsouc mnohými energiemi. A přece nyní, a to jeho vlastním činem, byl tento život tak zastaven, jako hodinář zastaví bití

hodin vlastním prstem. Tak rozumoval, ale nadarmo. Nedovedl v sobě již více vzbuditi výčitek svědomí. To srdce, jež se dívalo s odporem na namalované představy zločinu, hledělo na jeho skutečnost bez pohnutí. V nejlepším případě pociťoval trochu soucitu s tím, který byl jednou zbytečně nadán všemi těmito vlastnostmi, jež mohou učinit člověku svět zahradou radosti, který nikdy opravdově nežil a nyní byl mrtev. Avšak v tom nebylo ani stín pokání.

Zbaviv se těchto myšlenek, našel klíče a vykročil otevřenými dveřmi z krámu.

Venku počalo pěkně pršet a zvuk kapek, dopadajících na střechu, zaháněl ticho. Všechny místnosti v domě byly naplněny hlukem, jenž vnikal do ucha a mísil se s tikáním hodin. A Markheimovi se zdálo, jak přikročil ku dveřím, že jeho krokům odpovídají jiné, jež se současně vzdalují po schodech. Stín stále se ještě chvěl na prahu. Svrhl tu novou tíži odhodlání a otevřel dovnitř dveře.

Mdlé, mlhavé denní světlo chvělo se matně na holé podlaze a na schodech.

Zastavilo se na světlém obrysu brnění a na halapartně, na dřevěných řezbách a zarámovaných obrazech, které visely na žlutých výplních táflování. Tak hlasitě znělo dopadání kapek ještě celým domem, že v Markheimových uších počalo se rozlišovati v různé zvuky. Zdálo se mu, že s hlukem kapek, dopadajících na kupoli domů a se šploucháním vody, proudící v okapech, mísí se stejnoměrný zvuk kroků pochodujícího vojska, cinkání odpočítávaných peněz a skřípání dveří, otevíraných dokořán. Pocit, že není zcela sám, ustavičně v něm rostl a přiváděl ho k šílenství. Na všech stranách byl ohrožován a trápen něčí přítomností. Slyšel, jak se ti neznámí pohybují v hořejších místnostech, z krámu slyšel, jak mrtvý muž vstává a musil vynaložit co největší úsilí na to, aby vystoupil po schodech a zahnal tyto představy. Kéž bych byl hluchý, myslil si, jak klidně bych si pak vedl! Ale tu, upozorněn nějakým novým zvukem, blahořečil si, že má tento neklidný smysl, který stojí za něj venku na stráží jako věrná hlídka nad jeho životem. Hlava se mu točila na krku a oči mu takřka

vystupovaly z důlků, vysílající pátravě pohledy na všechny strany. Všude byly za tuto pátravost odměněny zdáním, že zahlédly něco mizejícího. Dvacet čtyři schodů do prvního poschodí bylo dvacet čtyři agónií.

V prvním poschodí byly všechny dveře otevřené, tři z nich vyhlížejíce jako zálohy otráslы jeho nervy jako ústí nabitého děla. Cítil, že nikdy nemůže býti dost opevněn před pozorujícími lidskými zraky a přál si být doma ve svých zdech, pohřben a zahra-bán v posteli, neviditelný nikomu, jen bohu. A při tom se trochu podivil, když si vzpomněl na povídky o jiných vrazích, kteří prý se obávali pomsty nebes. S ním tomu tak nebylo. Báł se přírodních zákonů jen proto, že mohly zachovat nějaký zřejmý důkaz o jeho vině. Desetkráté více se obával s pověrečnou otrockou hrůzou nějaké mezery v lidské zkušenosti, nějaké zlomyslné nezákonnosti v přírodě. Hrál hru obratnosti, při níž záleželo na pravidlech, počítajících s příčinami a důsledky. A co kdyby příroda jako zkrocený tyran náhle převrhla

šachovnici a porušila souslednost těchto příčin a následků? To prý se stalo Napoleonovi (jak praví spisovatelé), když zima změnila svou tvářnost. A to se mohlo stát i Markheimovi. Solidní zeď mohla náhle se stát průhlednou a odhalit všechna jeho konání, jako vidíme práci včel ve skleněném úle. Pevná prkna mohla pod jeho nohama povolit jako zrádný písek a zadržeti ho. Ano, ale mohly se mu stát i věci strážlivějšího rázu, jež by ho zničily. Tak na příklad by mohl dům spadnout a uvěznit ho po boku jeho oběti. Anebo by vedlejší dům mohl chytout a hasiči by ho tu zaplavili se všech stran. Těchto věcí se obával a vskutku v jistém smyslu by laková událost mohla být nazvána rukou boží, trestající jeho hříchy. Ale o boha samého neměl starost. Jeho čin byl sice nepochybně výjimečný, ale měl pro něj omluvy, které bůh znal. A tu právě, nikoliv mezi lidmi, cítil se nejbezpečnější před spravedlností.

Když se dostal bezpečně do pokoje a zamkl za sebou dveře, byl si jist, že má nyní trochu klidu. Místnost byla nepořádně zařízena, bez

koberců, posetá bedničkami a nesourodým nábytkem. Bylo tam také několik velkých zrcadel, v nichž se viděl z různých úhlů jako herec na scéně. Dále tam byly četné obrazy zarámované i nezarámované, opřené o zeď, stojící anebo obrácené malbou ke zdi. Kromě toho tam byl pěkný skleník, skříňka z vykládaného dřeva a velká stará postel s tapetovými závěsy. Okna se otevírala až k zemi jako dveře, ale na štěstí pro něj byla dolní část okenic zavřena, takže ho sousedé nemohli vidět. A tu Markheim vybral si jednu skříňku a počal hledati mezi klíči. Byla to těžká práce, neboť klíčů bylo mnoho, nehledě k tomu, že to bylo vůbec mrzuté, protože se mohlo stát, že ve skřínce nic nebude a čas zatím letěl. Ale pozornost, kterou musil tomuto zaměstnání věnovat, přispěla k tomu, aby vstřízlivěl. Po očku viděl dveře a čas od času se na ně díval i zpřímá, jako obležený velitel prohlíží rád dobrý stav svých hradeb. Ale ve skutečnosti byl tam úplně v klidu. Venku klidně pršelo a padání kapek znělo tak přirozeně a mile.

Náhle se na druhé straně ozvaly hlasy

klavíru, který hrál hymnu a při tom zněly hlasy čelných dětí. Jak mohutná a uklidňující to hýla melodie! Jak svěží ty dětské hlásky! Markheim naslouchal s úsměvem a vybíral klíče. Jeho duch nesl se pak podobným směrem k podobným obrazům. Viděl děti jdoucí do kostela a slyšel vysoké kničení varhan. Viděl děti venku na poli, koupající se u potůčku, paběrkující na obecním poli anebo pouštějící draky na podzim za oblačného a větrného počasí. A pak při jiném obratu hymny vzpomněl si opět na kostel, na dřímání za letních nedělí, na vysoký a příjemný hlas pastorův (usmíval se při tom, když si na to vzpomínal), na malované jakobínské hroby a na matná písmena Deseti přikázání v sakristii.

A jak tak seděl, současně zaměstnán i duchem nepřítomen, najednou vyskočil. Přelétlo přes něj horko i zima a krev v něm rychleji zaproudila. Zůstal stát jako zkamenělý. Po schodech někdo kráčel nahoru, zvolna a pevně a náhle položil ruku na kliku, stiskl ji a dveře se otevřely.

Markheima zachvátil strach. Nevěděl, co má očekávat, zda snad mrtvý se vzbudil, nebo zda přichází pro něho světská spravedlnost, či zda nějaký náhodný svědek vrazil dovnitř, aby ho pak usvědčil a přivedl na galeje. Ale pak se pootevřenými dveřmi vsunul dovnitř obličej, který se rozhlédl po místnosti, podíval se na něho, kývnul a usmál se na něho, jako když se dva přátelé poznají a pak opět zavřel dveře za sebou. Tu to již Markheim nemohl vydrželi a jeho strach vybuchl chraptivým výkřikem. Při tom zvuku se návštěvník vrátil.

„Volal jste mne?“ ptal se mile a s těmi slovy vstoupil do místnosti a zavřel dveře za sebou.

Markheim stál a díval se na něj s vyjevenýma očima. Snad měl zamžené oči, že se mu zdálo, že obrysy příchozího se mění a kmitají jako obrysy stínů soch tam dole v krámě při mihavém světle svíčky. Chvillemi se mu zdálo, že ho zná, chvílemi mu připadalo, že je jemu samému podoben. A při tom měl zvláštní pocit hrůzy a vnitřního

přesvědčení, že tato věc není ani pozemská ani boží.

A přece ten tvor si počínal tak podivně obyčejně jako doma a stál a díval se na Markheima s úsměvem. A když dodal: „Hledáte peníze, není-liž pravda?“ bylo to tónem obyčejné zdvořilosti.

Markheim neodpověděl.

„Musím vás varovat,“ začal opět druhý, „že služka opustila tentokrát svého milence dříve než obyčejně a že tu bude co nevidět. A bude-li tu pan Markheim nalezen, nemusím mu snad líčiti následky.“

„Vy mne znáte?“ vykřikl vrah.

Návštěvník se usmál.

„Už dávno jste byl mým oblíbencem,“ pravil, „často jsem vás pozoroval a chtěl jsem vám pomoci.“

„Kdo jste?“ vykřikl Markheim. „Dábel?“

„Kdo jsem,“ odpovětil druhý, „nemá významu pro službu, kterou vám chci prokázat.“

„Má,“ vykřikl Markheim, „má! Vy mi chcete prokázat službu? Ne, nikdy! Vy mne neznáte, díky bohu, vy mne neznáte!“

„Znám vás,“ odpovětil návštěvník s

přízvukem jakési přísnosti anebo pevnosti.
„Znám vás až do duše.“

„Znát mne!“ křičel Markheim, „kdo mne může znát? Můj život byl komedií a lží mně samému. Žil jsem, abych obelhával svou přirozenost. Tak to dělají všichni lidé. Všichni lidé jsou lepší, než ta maska, která na nich vyrostla a je dusí. Jsou strženi životem, jako člověk, kterého lupiči popadnou a rdousí ho v jeho plášti. Kdyby mohli jednat tak, jak by sami chtěli — kdybyste viděl jejich obličej, byli by docela jiní, zářili by jako svědci a hrdinové! Jsem horší než jiní a jsem také vinami přetížen, ale já znám své omluvy a bůh je také zná. A kdyby měl čas, tak bych vám vše vysvětlil.“

„Mně?“ ptal se návštěvník.

„Především vám,“ odvětil vrah. „Domníval jsem se, že jste inteligentní. Myslil jsem, že budete s to čisti v mém srdci. A tu vy byste navrhl posuzovat mne podle mých činů! Jen si pomyslete: podle mých činů! Byl jsem narozen a žil jsem v zemi obrů. Obři mne rvali a strhávali za zápěstí od toho okamžiku, kdy jsem se ze své matky narodil — obři

okolností a náhod. A vy byste mne posuzoval podle mých činů! Což nemůžete nahlédnout! dovnitř? Což nerozumíte, že nenávidím zlo? Což nevidíte v mém svědomí to čisté písmo nepokalené žádným úmyslem chytráctvím, ačkoliv tak často jsem ho nedbal? Což nevidíte, že jsem jeden z těch, jichž počet je tak hojný, jako lid vůbec — totiž hříšník proti své vůli?“

„To je vše sice velmi citově vyjádřeno,“ zněla odpověď, „ale do toho mi nic není. Tyto věci nespádají do mého oboru a já se nestarám o to, pod jakým vlivem jste byl stržen, jen když jste nesen v nesprávném směru. Ale čas prchá. Služka sice jde pomalu, dívá se po lidech, po obrazech a po výkladech, ale přece jenom se přibližuje a pamatujte, to je právě tak, jako by se k vám vánočními ulicemi blížily galeje! Mám vám pomoci? Já, který znám vše? Mám vám říci, kde naleznete peníze?“

„A za jakou cenu?“ ptal se Markheim.

„Nabízím vám tuto službu jako vánoční dar,“ odvětil druhý.

Markheim nemohl odolat, aby se neusmál jakoby v hořkém triumfu.

„Nikoliv,“ pravil, „z vašich rukou nevezmu nic. I kdybych umíral žízni a vaše ruka mi podávala ke rtům pohár, měl bych dost odvahy, abych odmítl. Možná, že je to pověřčivost, ale nechci učinit nic, čím bych se poddával zlu.“

„Nenamítám nic proti pokání na smrtelném loži,“ poznamenal návštěvník.

„Protože nevěříte na jeho účinnost,“ zvolal Markheim.

„To jsem neřekl,“ odvětil druhý, „ale dívám se ua tyto věci z jiné strany a když je život dokončen, zaniká můj zájem. Člověk žil, aby mi sloužil, aby rozséval pod pláštěm náboženství černé pohledy anebo aby sil plevel mezi pšenici, tak jako to činíte vy, za dlouhého poddávání se přáním. A když se přiblíží tak blízko svému vysvobození, může k tomu připojit již jen jedinou službu — pokání, umřít s úsměvem a tak vnuknout důvěru těm svým následovníkům snad báznějším než byl on, ale kteří ho přežili. Já nejsem tak zlý pán.“

Zkuste to se mnou. Přijměte mou pomoc. Libujte si v životě, jako jste to činil až dosud, dopřejte si ještě více hojnosti, roztáhnete své lokte ještě více na stole. A když se přiblíží večer a čas, aby záclona byla stažena, řeknu vám, abych vás ještě více upokojil, že vám bude snadno smířiti své trápení s vaším svědomím a učinit dobrý mír s bohem. Právě jsem přišel od takového úmrtního lože a pravím vám, že místnost byla plna truchlících, naplněných upřímností, kteří naslouchali posledním slovům onoho muže. A když jsem se podíval do onoho obličej, který kdysi byl jako křemen proti milosti a smilování, viděl jsem, že se usmívá, naplněn nadějí.“

„A vy si myslíte tedy, že i já jsem takový tvor?“ ptal se Markheim. „Myslíte si, že nemám vznešenějších tužeb než hřešit, hřešit a zase hřešit, abych nakonec nějak proklouzl do nebe? Moje srdce se při této myšlence bouří. Takové tedy jsou vaše zkušenosti s lidstvem? Nebo tak mluvíte proto, že mne nalézáte s krvavýma rukama a předpokládáte u mně takovou nízkost? A je

skutečně vražda tak bezbožným činem, aby člověka zbavila všech snah po dobrém?”

„Vražda není pro mne žádná zvláštní kategorie,“ odvětil druhý. „Všechny hříchy jsou vraždou jako celý život je válka. Zním vaši rasu jako hladovíci námořníky na voru, kteří rvou kůrky z rukou hladu a jsou živi každý ze života toho druhého. Sleduji hříchy ještě před tím, než počaly působit a ve všech nalézám, že posledním důsledkem je smrt. A v mých očích hezké děvče, které se sporuje tak okouzlujícím způsobem se svou matkou o nějakém bále, není o nic méně prosto té mokvající a kapající lidské krve než takový vrah, jako vy. Privil jsem, že sleduji hříchy? Já sleduji také ctnosti a ty se od nich neliší ani tloušťkou nehtu a oboje jsou kosa pro sklízejícího anděla Smrti. Zlo, pro něž žiji, nespočívá v činu, ale v charakteru. Zlý muž je mi milý, ale nikoliv zlý čin, jehož plody, kdybychom je sledovali bouřícím vodopádem věků, mohou být nakonec požehnanější než plody nej; vzácnější ctnosti. A já vám

nabízím pomoc při útěku nikoliv proto, že jste zabil kupce, ale že jste Markheim.“

„Otevru tedy před vámi své srdce,“ odvětil Markheim. „Tento zločin, při němž mne nalézáte, je můj poslední. Na cestě k němu naučil jsem se mnohým věcem, on sám je pouhá lekce, chvilková lekce. Až dosud jsem byl strháván s odporem k tomu, co jsem nechtěl. Byl jsem otrokem chudoby, štván a hubován. Jsou silné ctnosti, které těmto pokušením mohou odolati, ale moje nebyla z nich. Žíznil jsem po rozkoši a radosti, ale dnes, z tohoto činu, naberu i bohatství — jak sílu tak i odhodlání a možnost je dodržet. Stanu se ve všech věcech svobodným činitelem a počínám se již vidět cele změněn. Tyto ruce budou činitely dohra a toto srdce bude naplněno mírem. Něco z mé minulosti se mne tu náhle dotýká. Něco, o čem jsem snil při nedělních večerech za zvuku kostelních varhan, anebo co jsem předvídal, když jsem prolézal slzy nad vznešenými knihami anebo hovořival jako dítě se svou matkou. Tu leží můj život.“

Bloudil jsem několik let, ale nyní opět vidím město svého cíle.“

„Zdá se, že chcete těchto peněz užiti na burse?“ poznamenal návštěvník. „A tam jste patrně již několik tisíc ztratil?“

„Ah,“ děl Markheim, „ale tentokráte mám jistou věc.“

„Tentokráte zase ztratíte,“ odvětil návštěvník klidně.

„Ah, ale já si polovinu nechám!“ vykřikl Markheim.

„Také tu ztratíte,“ děl druhý.

Pot vystoupil Markheimovi na čele.

„Dobrá, tak co na tom záleží?“ vykřikl. „Řekněme, že to bude ztraceno, že se zase ponořím do chudoby. Což věčně musí jedna moje část a to ta horší až nadosmrti vítězit nad tou lepší? Zlo a dobro volají na mne silně z obou stran. Ale já nemiluji jen jednu věc, já miluji vše. Mohu si představit a podniknout velké činy odříkání a mučednictví. A třeba jsem upadl do takového zločinu jako je vražda, ani soucit mi není cizí. Mám soustrast s chudákem. Kdo zná jeho utrpení lépe než já sám? Lituji ho a pomáhám mu.“

Miluji lásku a mám rád počestný smích. Není na světě dobré věci, věci pravdivé, kterou bych celým srdcem nemiloval. A přece by můj život měl žít pouze mé neřesti a mé ctnosti by měly ležeti bez účinku jako zbytečná přítěž mého ducha? Nikoliv, také dobro může být popudem k činům!“

Ale návštěvník pozdvihl prst.

„Po třicet šest let, co jste na světě,“ pravil, „mnohými změnami osudu a humoru jsem vás sledoval a stále jste klesal. Před patnácti lety byste se byl vyděsil při myšlence na krádež. Před třemi roky byste zbledl při slově vražda. Je tu ještě nějaký zločin, nějaká ukrutnost anebo nízkost, jíž byste nebyl schopen? Za pět let vás přistihnu při činu. Dolů, dolů, toť vaše cesta. A nic vás nezastaví, jen smrt.“

„To je pravda,“ děl Markheim pochmurně, „že jsem se v jistém směru smiřoval se zlem. Ale takoví jsou přece všichni, ba i svatí pouhou skutečností běžného života ztrácejí něco ze své svatosti a vznešenosti a přijímají na sebe ráz svého okolí.“

„Dal bych vám jednu jednoduchou

otázku,“ děl druhý, „a podle toho, jak odpovíte, vám přečtu váš mravní horoskop. V mnohých věcech stal jste se povolnějším, laxním, patrně právem a konečně je to tak skutečně se všemi lidmi. Ale i když to všechno připustíme, řekněte mi, zda jste v některé zvláštnosti, jakkoliv malé a bezvýznamné, náročnější a tíže smiřitelný se svým svědomím, s vedením života, anebo zda berete všechny věci tak lehkomylně?“

„V kterékoliv zvláštnosti?“ opakoval Markheim uvažuje úzkostlivě. „Nikoliv,“ dodal zoufale, „v žádné! Poklesl jsem ve všech.“

„Pak tedy,“ pravil návštěvník, „spokojte se sám s sebou takým, jakým jste, protože se nikdy už nezměníte. A slova, která máte na scéně v životě ještě pronést, jsou již nezměnitelně napsána.“

Markheim dlouhou dobu stál mlčky a skutečně byl to opět návštěvník, který první přerušil ticho.

„A když je tomu tak,“ pravil, „mám vám ukázat, kde jsou peníze?“

„A milost?“ vykřikl Markheim.

„Což jste ji nezkusil?“ odvětil druhý. „Což jsem vás přede dvěma či třemi lety neviděl na nábožných shromážděních a neslyšel, jak váš hlas zněl při zpěvu hymny nejvíce?“

„To je pravda,“ děl Markheim, „ale teď již vidím, jaká je má cesta povinnosti. Z duše vám děkuji za tyto lekce. Moje oči jsou otevřeny a udržím se alespoň tam, kde jsem.“

V tom okamžiku zazněl ostrý zvuk domovního zvonku celou budovou a návštěvník, jako by to bylo smluvené znamení na které čekal, ihned změnil své chování.

„Služka!“ vykřikl. „Vrátila se, jak jsem vás varoval a nyní máte před sebou obtížný úkol. Musíte jí říci, že její pán je nemocen a vpustiti ji dovnitř. Chovejte se samozřejmě, klidně a spíše vážně — žádné úsměvy, žádné horečné chování a slibuji vám úspěch. Jakmile bude děvče jednou uvnitř a dveře zavřeny, tatáž obratnost, která vás zbavila obchodníka, zbaví vás také tohoto posledního nebezpečí na vaší cestě. A pak máte před sebou celý večer — a bude-li

třeba celou noc — abyste prohledal dům a uchýlil se do bezpečí. Toť vlastně pomoc, která vám přichází s maskou nebezpečí. Vzhůru,“ vykřikl, „vzhůru, příteli. Váš život leží na vážkách. Vzhůru a k činu!“

Markheim se stále díval na svého rádce.

„Jsem-li odsouzen ke zlým činům,“ pravil, „jsou mi přece otevřeny jedny dveře svobody — přestanu být činným. Je-li můj život zlá věc, mohu se ho vzdát, ačkoli jsem byl, jak jste správně řekl, vydán všem pokušením, mohu se přece jediným rozhodnutím postavit za dosah všech. Má láska k dobru je odsouzena k neplodnosti. Možná a budiž tedy. Avšak má nenávisť ke zlu mi zůstala a z té, k vašemu zklamání, načerpám dost energie a odvahy.“

Rysy návštěvníkovy se počaly měnit podivuhodně a příjemně. Zjasnily se a změkly něžným triumfem a jak se jasnily, mizely a ztrácely se. Ale Markheim nezůstal, aby se díval anebo porozuměl této změně. Otevřel dveře a šel dolů po schodech velmi pomalu, zamyšlen. Jeho minulost ležela strážlivě před ním, ošklivá a vysilující jako

sen, náhodná jako vražda v sebeobraně — jeviště porážky. Život, jak ho viděl, už ho více nepokoušel, ale na druhé straně viděl klidný přístav pro svou lodku. Zastavil se na chodbě a podíval se do krámu, kde u mrtvého těla svíčka stále ještě hořela. Bylo tam podivné ticho. Myšlenky na kupce mu chvíli plnily mysl, co se tak díval. A pak zazněl ještě jednou netrpělivě zvonek.

Uvítal děvče na prahu s něčím, jakoby úsměvem.

„Uděláte nejlépe, když dojdete pro policii,“ pravil, „zabil jsem vašeho pána.“